

С. В. Шевчук,
к. е. н., докторант кафедри економіки підприємств,
Національний університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

S. Shevchuk,
Candidate of Economic Sciences (Ph.D.), Doctoral student of the department of economics of enterprises
National University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin

ANALYSIS OF THE DYNAMICS OF THE CUSTOMS BUSINESS IN UKRAINE

У статті розглянуто провадження державної митної справи в Україні у розрізі основних стратегічних документів та економічних критеріїв розвитку. Досліджено та проаналізовано основні показники, що впливають на загальний економічний стан країни та динаміку діяльності суб'єктів господарювання. Визначено основні проблемні питання здійснення митної справи в Україні, серед яких виокремлено законодавчу неузгодженість та дисбаланси міжвідомчого характеру, що впливають на належне планування та прогнозування надходжень до Державного бюджету України з митних платежів. Під час аналізу зовнішньо-торгівельного сальдо сфокусовано увагу на домінуючих позиціях імпорту. Зроблено припущення, що відповідні тенденції загрожують національним інтересам держави та у довгостроковій перспективі призведуть до структурних дисбалансів, які матимуть вплив на економічний розвиток держави. Зроблено висновки щодо першочергових заходів покращення стану діяльності митної системи в Україні.

The article deals with the conduct of the state customs business in Ukraine in the context of the main strategic documents and economic development criteria. The main indicators influencing the general economic state of the country and the dynamics of the business entities' activity are investigated and analyzed. The main problem issues in the implementation of the customs business in Ukraine are identified, among which the legislative inconsistencies and imbalances of interagency nature, which influence the proper planning and forecasting of revenues to the State Budget of Ukraine on customs payments, are identified. In analyzing the foreign trade balance, attention was focused on the dominant import positions. It is assumed that the relevant tendencies threaten the national interests of the state and in the long run will lead to structural imbalances that will have an impact on the economic development of the state. Conclusions are made on the priority measures to improve the state of the customs system in Ukraine.

Ключові слова: державна митна справа, митна безпека, митні інтереси, експорт, імпорт, конкурентоспроможність, рейтинг країни.

Key words: state customs, customs safety, customs interests, export, import, competitiveness, country rating.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Дихотомія сучасного бачення ринкових перетворень в Україні обумовлює різновекторність підходів щодо релевантності отримуваних результатів у площині забезпечення сталого економічного розвитку держави. У відповідному контексті особливої ваги набуває реалізації ефективної митної політики, що, з одного боку, покликана визначити оптимальні умови діяльності суб'єктів господарювання, при цьому забезпечити повноту та своєчасність митних надходжень до бюджету, а з іншого — стати дієвим важелем захисту митних інтересів держави та проявів зовнішніх загроз у світлі світових економічних дисбалансів. У цьому аспекті виникає потреба аналізу динаміки реалізації митної справи в Україні як одного із функціональних механізмів митної політики та асекурації митних інтересів держави. Теоретико-методологічна та аналітико-фактологічна оцінка стану діяльності митних органів в Україні дозволить виокремити наявні проблеми функціонування, які безпосередньо впливають на миту політику держави зок-

рема та фіскальну політику в цілому, а також оцінити стан функціонування суб'єктів господарювання в державі. Ці аспекти обумовлюють актуальність та своєчасність теми обраного дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні засади та практичні аспекти регулювання митної справи досліджувалися у працях зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких варто виокремити такі: І. Бережнюка, А. Березного, М. Ваніна, А. Войцещука, Р. Вернона, В. Гейця, О. Гребельника, С. Ківалова, Д. Кейнса, С. Ліндера, А. Луцика, А. Маршала, П. Пашка, А. Стельмашука та ін. Проте, незважаючи на значний внесок зазначених авторів у розбудову теоретико-методологічних засад проблематики, все ж, не розкритими у повній мірі залишаються аспекти проведення аналізу та надання оцінки провадженню митної справи в Україні з урахуванням швидкоплинності економічних відносин та ринкових трансформацій.

Таблиця 1. Основні макроекономічні показники України у розрізі 2005–2016 рр. (млрд грн)*

Рік	ВВП	Державний бюджет (ДБ)	Дефіцит державного бюджету	% до ДБ	Податкові надходження (ПН)	% до ДБ	Митні надходження	% до ДБ
2005	457,325	103,867	7,945	7,6	74,476	71,8	31,1	30
2010	1079,346	233,990	64,265**	27,4	166,872	71,3	85,6	36,6
2011	1299,991	311,898	23,557	7,5	261,605	83,9	114,5	36,7
2012	1404,669	344,711	53,445	15,5	274,715	79,7	108,4	31,4
2013	1465,198	337,617	64,706	19,2	262,777	77,8	113	33,4
2014	1586,915	354,966	78,052	22	280,178	78,9	135,4	38,1
2015	1988,544	531,550	45,167***	8,5	409,417	77	202,3	38,1
2016	2385,367	612,111	70,262	11,5	503,879	82,3	235,3	38,4

*Джерело: розроблено автором на основі даних [5–7].

** Дані за 2010 рік наведено з урахуванням по спеціальному фонду Державного бюджету України випуску ОВДП для погашення заборгованості минулих років з відшкодування ПДВ у сумі 16,4 млрд грн та випуску ОВДП для збільшення статутного капіталу державної іпотечної установи у сумі 2 млрд грн.

*** Дані за 2014 рік наведено з урахуванням по спеціальному фонду Державного бюджету України випуску облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) на оформлення відшкодування сум податку на додану вартість, задекларованих до відшкодування до 1 січня 2014 року, у сумі 6,9 млрд грн та випуску ОВДП на надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для компенсації різниці в тарифах на виробництво теплової енергії у сумі 11,1 млрд грн.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз динаміки здійснення митної справи в Україні, виокремлення основних проблемних засад її організації та надання рекомендацій щодо покращення умов провадження на зовнішніх та внутрішніх теренах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На сьогодні провадження митної справи та реалізація митної політики держави залишається стратегічно важливим механізмом забезпечення надходжень до бюджету та сталого економічного розвитку державу. Ефективному функціонуванню митної системи в країні відводиться чільне місце, як у довгострокових Стратегіях [1], так і тактичних Планах Уряду [2], у контексті забезпечення заходів щодо покращання функціонування митних органів та господарювання суб'єктів ЗЕД. Адаже належне функціонування митної системи прямо пропорційно впливає на інвестиційний клімат країни, забезпечення безпеки суспільства та захист митних інтересів держави, що згідно зі ст. 544 МКУ [3] відноситься до основних завдань органів доходів і зборів.

Проте, незважаючи на державні ініціативи щодо реформування митної сфери, нині, залишається ряд проблемних аспектів, які впливають на функціональність митної системи у розрізі неузгодженості нормативно-правової бази, повноти надходжень до державного бюджету та здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання.

Так, аудит Рахункової палати України у 2017 році [4] проведений в рамках оцінки ефективності виконання органами Державної фіскальної служби України повноважень у сфері державної митної справи та боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства виявив ряд прорахунків у діяльності відповідних органів, серед яких:

- неузгодженість нормативно-правового забезпечення у сфері державної митної справи, що не сприяє спрощенню митних формальностей, прискоренню митного оформлення товарів та покращенню адміністрування митних платежів;

- відсутність належної взаємодії між органами ДФС і правоохоронними органами, органами державної виконавчої служби, іншими державними органами, а також з митними органами інших країн світу, що суттєво зменшує ефективність проведених заходів із забезпечення дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності митного законодавства;

- відсутність дієвої та ефективної системи контролю за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної

діяльності вимог законодавства України з питань державної митної справи під час ввезення товарів на митну територію України;

- наявні проблеми організаційно-управлінського характеру, що простежуються у діях ДФС України, що не володіє повною інформацією про стан забезпечення технічними засобами митниць ДФС, що впливає на динаміку автоматизації та інформатизації процесів митного контролю та митного оформлення тощо.

По при наявній диспропорції у діяльності митних органів, згідно даних Державної служби статистики [5; 6] та Державної фіскальної служби України [7] (табл. 1), митні надходження займають левову частку у наповненні державного бюджету України з варіацією від 30% у 2005 році до 38,4% у 2016 році. Відповідний діапазон волатильності зазначеного показника

дає підстави говорити про його бюджетоутворюючий характер та прогресивну динаміку, що обумовлює важливість даного індикатора для стабільного функціонування держави. За відповідний проміжок часу з 2005 по 2016 рр. митні надходження до бюджету зросли у 7,5 рази, при цьому, що державний бюджет України збільшився майже в 6 раз, а ВВП країни лише в 5,2 рази.

Випереджаючі темпи надходження митних платежів свідчить про вагу митної політики та митної справи у забезпеченні розбудови сталого економічного простору держави, формуванні єдиного підходу щодо функціонування внутрішнього та зовнішнього середовища у площині реалізації інтеграційних процесів, економічної безпеки тощо.

Аналізуючи дані таблиці 1, варто звернути увагу, що ВВП України протягом зазначеного періоду має позитивну динаміку та з кожним роком збільшується. Зокрема з 2005 року по 2016 рік обсяг ВВП збільшився більше ніж у 5 раз, а з 2014 року щорічний приріст складає приблизно 400 млрд грн. Зокрема у 2015 році відповідний показник збільшився до попереднього року на 401 млрд грн, що у відсотковому вимірі становить 25,3%. У 2016 році динаміка росту продовжилася, показник росту ВВП у відношенні до попереднього року склав майже 20%. Проте, порівнюючи відповідну динаміку із світовими масштабами, варто констатувати, що все ж низький офіційний рівень ВВП України є одним з ключових бар'єрів на шляху переходу від забезпечення макроекономічної стабільності до динамічного зростання.

Так, за оцінками МВФ у 2016 р. [8, с. 512] номінальний обсяг ВВП України становив 93,3 млрд дол. США. За обсягом номінального ВВП на душу населення наша держава у 4,7 рази поступається середньосвітовому рівню (2 194,4 дол. США в Україні проти 10 318,9 дол. США в середньому по світу). Це означає, що відновлення міжнародного економічного статусу України вимагає забезпечення суттєво відмінних від середньосвітових параметрів економічної динаміки, зокрема, темпів зростання, рівня інфляції, дефіциту державного бюджету, обсягів боргу, зовнішньоторговельної відкритості тощо. Так, характерні для розвинених країн щорічні темпи зростання ВВП на рівні 2–4 % принципово не здатні істотно змінити конкурентні позиції України у світі не лише у середньо-, а й у довгостроковій перспективі, й закріплюватимуть відставання країни.

Митна діяльність має важливу особливість — впливає на активність зовнішньоекономічної діяльності, і якщо в ЗЕД починають переважати пасивні форми адаптації до світової економіки над активними, це слід прий-

Таблиця 2. Динаміка експорту/імпорту товарів та послуг в Україні у розрізі 2005—2017 рр.

Рік	Експорт товарів та послуг, у тому числі (млн дол.)			Імпорт товарів та послуг, у тому числі (млн дол.)			Сальдо (млн дол.)		
	Товари:	Послуги:	Разом:	Товари	Послуги:	Разом	Товари	Послуги	Загальне
2005	34228,4	6443,2	40671,6	36136,3	2941,8	39078,1	-1907,9	3501,4	1593,5
2006	38368,0	7791,8	46159,8	45038,6	3730,6	48769,2	-6670,6	4061,2	-2609,4
2007	49296,1	9435,1	58731,2	60618,0	4995,5	65613,5	-11321,9	4439,6	-6882,3
2008	66967,3	12260,1	79227,4	85535,3	6481,5	92016,8	-18568	5778,6	-12789,4
2009	39695,7	10129,7	49825,4	45433,1	5186,4	50619,5	-5737,4	4943,3	-794,1
2010	51405,2	11936,3	63341,5	60742,2	5421,6	66163,8	-9337	6514,7	-2822,3
2011	68394,2	14180,3	82574,5	82608,2	6214,2	88822,4	-14214	7966,1	-6247,9
2012	68830,4	14096,2	82926,6	84717,6	6650,1	91367,7	-15887,2	7446,1	-8441,1
2013	63320,7	14233,2	77553,9	76986,8	7523,0	84509,8	-13666,1	6710,2	-6955,9
2014	53901,7	11520,8	65422,5	54428,7	6373,1	60801,8	-527	5147,7	4620,7
2015	38127,1	9736,6	47863,7	37516,4	5523,0	43039,4	610,7	4213,6	4824,3
2016	36361,7	9868,0	46229,7	39249,8	5326,5	44576,3	-2888,1	4541,5	1653,4
2017	43264,7	10714,3	53979	49607,2	5476,1	55083,3	-6342,5	5238,2	-1104,3

Джерело: розроблено автором на основі даних [5; 6].

мати як неефективну діяльність усіх суб'єктів ЗЕД і особливо митної служби [9, с. 191]. У відповідному контексті, варто звернути увагу на динаміку експорту та імпорту товарів та послуг в Україні, що зазначені в таблиці 2.

Так, аналіз аналітико-фактологічних даних за період 2005—2017 рр. говорить про низхідні тенденції експорту товарів з України зокрема та у розрізі зовнішньоекономічного сальдо товарів та послуг в цілому. За дванадцятирічний відрізок часу з 2005 по 2017 рр. експорт товарів з України переважав імпорт лише один раз в 2015 році на суму 610,7 млн дол. На сьогодні, сукупний експорт товарів з України у 2017 році з показником 43 264,2 млн дол. є нижчим за аналогічний показник 2007 року, який був рівний 49 296,1 млн дол., дані аспекти вказують на слабкі позиції вітчизняних експортерів та певну не координованість дій держави у відповідному секторі.

Незважаючи на домінуючі позиції імпорту, що забезпечує, на даний час, зростання надходжень до бюджету, залишається ряд гострих та несприятливих аспектів, які матимуть вплив на економічний розвиток держави у майбутньому. Це стосується як перенасичення ринку імпортними товарами невисокої якості, скорочення національного виробництва, зменшення платоспроможності населення, так і позицій вітчизняного товаровиробника в ендогенному та екзогенному форматі. Динаміка незворотних тенденцій прослідковується уже нині.

Зокрема, за інформацією ДФС України, на сьогодні не забезпечено повного перегляду ставок ввізного мита, розмір яких менший граничного рівня, встановленого Протоколом про вступ України до Світової організації торгівлі, що не сприяє захисту вітчизняних товаровиробників та збільшенню надходжень до державного бюджету митних платежів. Так, ДФС України виявлено 1 940 ставок (19,5 відс. загальної їх кількості), що були нижчі за рівень, встановлений зобов'язаннями України перед СОТ [4].

Відповідні тенденції, частково можна пояснити інфільтрацією негативних наслідків відчуження української власності, розривом внутрішніх економічних зв'язків на тлі несприятливої кон'юнктури світових ринків [8, с. 524]. Проте також вагомим фактором у відповідних процесах відіграють прорахунки управлінських рішень на державному рівні, колізії та неузгодженості законодавчої бази, а також відсутність повноцінної довгострокової стратегії забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів.

Недостатнє врахування загроз і нехтування ними призводять до зниження темпів зростання національної економіки, зупинення виробництва, втрат бюджету, втрати транзитної привабливості України, незважаючи на її вигідне географічне розташування, втрати зовнішньоекономічних переваг, ввезення неякісних товарів,

використання і споживання яких загрожують здоров'ю та безпеці населення, до неконтрольованого вивезення стратегічно важливих товарів з території України, ввезення продукції низького морально-етичного змісту [10, с. 136].

Ілюстративним у відповідному аспекті є графічне зображення динаміки сальдо зовнішньоекономічної торгівлі у розрізі років, що зображено на рисунку 1.

Комплексний аналіз відповідних показників дозволяє констатувати збереження надмірної залежності національної економіки від зовнішньоекономічних чинників. Україна належить до держав з безпрецедентно високою зовнішньоторговельною відкритістю.

За роки російської агресії залежність формування ВВП від експортно-імпортних потоків зберігається на високому рівні навіть попри кардинальне згорання співробітництва з РФ. Так, у 2016 р. обсяги експорту товарів і послуг становили майже половину ВВП (49,3 %), імпорту — понад 55,5 % (у I кварталі 2017 р. відповідно 58,8 % за експортом та 62,8 % — за імпортом); загальний дефіцит зовнішньої торгівлі за товарами і послугами зріс майже у 4 рази (до 148,5 млрд грн проти 37,5 млрд грн у 2015 р.) і сягнув 6,2 % ВВП (у I кварталі 2017 р. такий дефіцит становив 23,6 млрд грн та 4,0 % ВВП відповідно) [8, с. 514].

Для усвідомлення загальної та цілісної картини стану справ у митній сфері, важливими та показовими, на нашу думку, є відображення зовнішньоекономічного вектора руху країни у площині аналізу динаміки експорту та імпорту основних видів продукції за останніх два роки, що зображена у таблиці 3.

Аналізуючи відповідну інфографіку, необхідно звернути увагу, не тільки на негативне зменшення сальдо товарообігу, але й на динаміку експорту/імпорту товарів. Аналіз цифрового вираження товарообігу, а також позиції співвідношення кількості товарів у режимах експорт/імпорт до попереднього року, говорять про збільшення відсоткового показника по всіх групах продукції, як у розрізі митних режимів (із загальним показником експорт +19%; імпорт +27%), так і загально-го обсягу обігу товарів, зокрема +23%.

Проте, якщо звернути увагу на показник сальдо у розрізі відповідних товарів, то маємо картину, що символізує загрози національним інтересам. Негативні тенденції вбачаються в такому:

— питома вага сальдо товарообігу як у 2016, так і в 2017 році мають негативне значення, у розрізі привалювання імпорту над експортом, і динаміка поглиблюється, про що говорить збільшення негативного показника у відношенні до попереднього року у розмірі 2,5 рази;

— експортні можливості нашої держави сконцентровані та переважають над ввезеним імпортом у відношенні до загального товарообігу у 2017 році тільки за напрямками "Продовольчі товари та с/г продукція" з розподілом 80,5% на 19,5%; "Мінеральні продукти" у

відношенні 79% на 21%; "Деревина та целюлозно-паперові вироби" з градацією 59% на 41%, "Метали та вироби з них" 77% на 23% відповідно, а також групи продукції "Інші товари" з пропорціями 54% на 46%, що де-факто підтверджує сировино орієнтований тип економіки України, який спрямований на вивіз сировини, ресурсів та напівфабрикатів з країни, в деяких випадках завдаючи непомірної шкоди екологічному стану флори та фауни (прикладом є безцільова вирубка закарпатського лісу та безконтрольні розкопки бурштину) а де-юре обумовлює неспроможність державних інституцій в площині нормативно-правового поля та економічних важелів впливу відстоювати позиції вітчизняного товаровиробника на зовнішніх

ринках. Такий аспект впливає та мінімізує можливості переорієнтації промислового комплексу на новітні види виробництва, а також не сприяє створення нових вітчизняних підприємств з інноваційною спрямованістю;

— імпорт переважає на напрямках, що мають ключові значення у реалізації стратегічного вектора розвитку держави, забезпеченні національної безпеки та активізації інноваційного розвитку країни. Ці конклюдії простежуються з аналізу груп товарів, як "Паливно-енергетичні товари" зі загрозливим співвідношенням 6% на 94% у бік імпорту, "Машини, устаткування та транспорт", що має пропорцію 25% на 75%. Певні висновки, щодо вітчизняного підприємства легкої промисловості можна зробити з групи "Текстиль, текстильні вироби, взуття", де частка імпорту переважає експорт більше ніж у 2 рази.

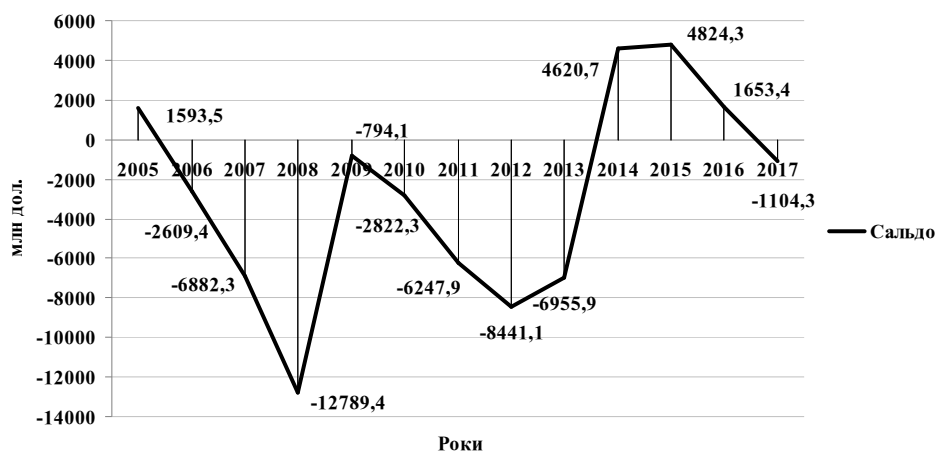

Рис. 1. Динаміка сальдо зовнішньоторговельного балансу у розрізі 2005–2017 рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних [6].

Зовнішньоекономічні ризики посилює й нарощування боргового тиску. Практика боргового забезпечення макроекономічної стабільності (подальше нарощування боргів для реструктуризації попередніх, утримання платіжного балансу, золотовалютних резервів, переважно державна абсорбція "токсичного" капіталу в процесі очищення банківського сектору) у 2016 р. вивела борговий тиск на новий рівень небезпеки: обсяги державного та гарантованого державою боргу становили 81 % ВВП (79,1% — у 2015 р.). Упродовж 2016 р. борг зріс на 5,5 млрд дол. США (у 2015 р. зафіксовано зменшення боргу на 4,3 млрд дол. США), сягнувши на початок 2017 р. 71 млрд дол. США. У 2017 р. борговий тиск посилюється, і за січень-червень приріст боргу

Таблиця 3. Динаміка експорту-імпорту товарів робіт послуг у розрізі основних видів продукції у 2016–2017 рр. (млн дол. США)

Код найменування	2016 р.				2017 р.				Зміни		
	Товаробіг	Експорт	Імпорт	Сальдо	Товаробіг	Експорт	Імпорт	Сальдо	Товаробіг	Експорт	Імпорт
	(млн дол.)				(млн дол.)				%		
Всього	75236	36364	38872	-2508	92798	43260	49537	-6277	23	19	27
1-24 Продовольчі товари та с/г продукція	19174	15282	3892	11390	22058	17757	4301	13455	15	16	11
25-26 Мінеральні продукти	2926	2282	644	1639	3963	3157	805	2352	35	38	25
27 Паливно-енергетичні товари	8079	446	7632	-7186	12615	790	11825	-11035	56	77	55
28-40 Продукція хімічної промисловості, каучук	10456	1968	8488	-6519	12014	2222	9792	-7570	15	13	15
41-43 Шкір сировина, хутро та вироби з них	331	122	209	-87	403	152	251	-99	22	25	20
50-67 Текстиль, текстильні вироби, взуття	2657	842	1816	-974	2947	940	2007	-1067	11	12	11
68-70 Вироби із каміння, скла, кераміки	904	299	606	-307	1015	364	651	288	12	22	8
72-83 Метали та вироби з них	10646	8339	2307	6031	13138	10125	3013	7112	23	21	31
84-90 Машини, устаткування та транспорт	15753	4338	11414	-7076	19900	5051	14849	-9798	26	16	30
91-97 Інші товари	1 526	774	752	22	1813	978	836	142	19	26	11

Джерело: розроблено автором на основі даних [6].

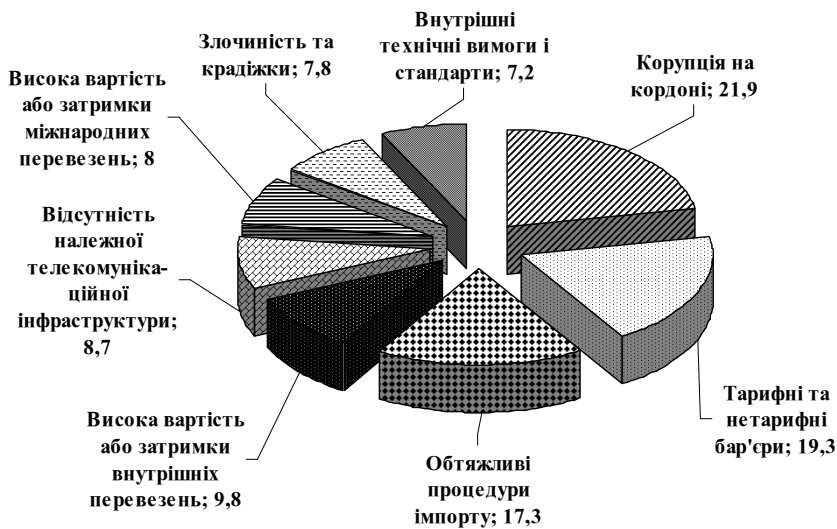

Рис. 2. Найбільш проблемні фактори, що впливають на здійснення імпорту в Україні

Джерело: розроблено автором на основі даних [11].

становив 4,04 млрд дол. США, з яких 2,64 млрд дол. США — нарощування зовнішнього борг [8 с. 515].

Такі тенденції вже у наступні 3—4 роки впливатимуть на ефективність заходів макроекономічної стабілізації, а також обумовлять додатковий тиск на платників податків вцілому та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності зокрема. Переорієнтація значних бюджетних ресурсів на погашення та обслуговування державного боргу означатиме продовження інвестиційної паузи та активізацію фіскальних механізмів держави.

У відповідному форматі цікавими та показовими, на нашу думку, є результати опитування, що було проведено Всесвітнім економічним форумом [11]. Респондентам було запропоновано обрати найбільш проблемні фактори в країні, що стосуються здійснення експорту та імпорту. Як показало дослідження, проблемою номер один для реалізації імпорту частка опитуваних визначила — корупцію на кордоні, а для експорту — визначення потенційних ринків та покупців. Більш детальні результати дослідження зображені на рисунках 2 та 3.

Як видно із інфографіки рисунка 2, три показника, серед яких: корупція на кордоні (21,9%); тарифні та нетарифні бар'єри (19,3%); обтяжливі процедури імпорту (17,3%); фактично становлять майже 60% проблемних причин здійснення імпорту в країні.

Аналізуючи рисунок 3, варто констатувати, що результати респондентів, щодо визначення проблемних аспектів реалізації експорту помітно різняться. Лідери "антирейтингу" виглядають наступним чином: визначення потенційних ринків та покупців (16,7%), труднощі вимог щодо задоволення якості/кількості (11,3%), доступ до ресурсів для фінансування (11,3%), технічні вимоги та стандарти (9,8%).

Варто констатувати, що проблемні аспекти для експортерів пов'язані саме з вибором ринків, якістю/кількістю продукції, здійсненням фінансування та стандартизацією продукції, а корупція на митниці на думку опитаних займає останнє місце з показником 3,3%. Відповідні результати

корелюються із загальними тенденціями зовнішньоекономічного вектору розвитку держави, що підтверджує нашу гіпотезу про сировину орієнтованість вітчизняної економіки, наявність об'єктивних проблем у експортерів не тільки з вибором ринків збуту, самофінансуванням та якістю продукцією, але й інфраструктурними дисбаланси та технічними вимогами до товарів.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи зазначене вище, варто констатувати, що окреслені прерогативи та реформи у сфері державної митної справи, щодо поліпшення якості та підвищення ефективності роботи митниці, її інституціональної спроможності та прискорення експорту та імпорту товарів, здебільшого мають формальний та декларативний характер. Наявний стан справ потребує низку виважених управлінських рішень підкріплених політичною волею та економічною доцільністю, і що головне, не тільки в сфері митної політики. Зокрема заявлені Урядом в середньостроковій перспективі заходи з контрольним часом виконання на кінець 2017 року, щодо запроваджен-

НАЙБІЛЬШ ПРОБЛЕМНІ ФАКТОРИ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПОРТУ

Рис. 3. Найбільш проблемні фактори, що впливають на здійснення експорту в Україні

Джерело: розроблено автором на основі даних [11].

ня найкращих світових стандартів у здійсненні митницями митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, посилення позиції України в рейтингу Doing Business залишилися не реалізованими.

Поглибилися дисбаланси міжвідомчого характеру у площині належного планування та прогнозування надходжень до Державного бюджету України з митних платежів, а також протидії правопорушень на митній території України. Відсутня законодавча чіткість щодо центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, а також процесу визначення порядку та процедур проведення перевірок і звірок органами державної фіскальної служби.

З огляду на зазначене вище, першочерговими заходами щодо вирішення кола означених питань мають стати:

- узгодження норм Митного та Податкового кодексів України, а також інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність митної системи у площині визначення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової і митної політики, а також спроможний налагодити координацію з іншими державними відомствами у площині захисту митних інтересів держави;

- поступова діджиталізація державного регулювання та адміністрування митної діяльності, що сприятиме зменшенню бюрократичного чинника, раціоналізації бюджетних видатків, доступності та відкритості публічних сервісів;

- розробка програми дій щодо підтримки вітчизняних експортерів у площині виходу на нові товарні ринки, розширення міжнародної спеціалізації та доступу до фінансових ресурсів;

- удосконалення стану забезпечення матеріально-технічного оснащення митниць ДФС у розрізі впровадження технологій автоматизації та інформатизації процесів митного контролю та митного оформлення для уникнення корупційних ризиків та підвищення ефективності діяльності митних органів.

Такі заходи є першочерговими та необхідними, проте не вичерпними. Адже для повноцінного вирішення зазначеного спектру питань необхідний комплексний підхід та формування відповідної стратегії, фундаментальною основою якої має бути концепція забезпечення митних інтересів держави. Означене вище окреслює наш подальший вектор дослідження, що полягає у розробці базових основ та принципів концепції забезпечення митних інтересів держави.

Література:

1. Про Стратегію сталого розвитку "Україна — 2020" / Указ Президент України від 12.01.2015 № 5/2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>
2. Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року / розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80>
3. Митний кодекс України від 19.06.2018 № 2464-VIII [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: [сайт]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page19>
4. Про результати аудиту ефективності виконання органами Державної фіскальної служби України повноважень у сфері державної митної справи та боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства / Рішення Рахункової палати від 30 травня 2017 року № 12-3 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751938/R_RP_12-3_2017.pdf?subportal=main
5. Статистичний щорічник України за 2016 рік / Державна служба статистики України [за редакцією І.Є. Вернера], 2017 [Електронний ресурс]. — Режим до-

ступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Звіт Державної фіскальної служби України за 2016 рік / Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/237691.html>

8. Аналітична доповідь до щорічного послання Президента України до Верховної ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році" — К.: НІСД, 2017. — 928 с.

9. Пашко П.В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації): монографія. — Одеса: АТ "ПЛАСКЕ", 2009. — 628 с.

10. Осадча Н.В. Процес забезпечення митного інтересу / Н.В. Осадча // Управління економікою: теорія та практика, 2012. — 2012. — С. 128—150. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ue_2012_2012_10

11. The Global Enabling Trade Report 2016 / World economic forum // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-enabling-trade-report-2016/economy-profiles/#economy=UKR>

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), Decree "About the Strategy of Sustainable Development "Ukraine 2020" available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> (Accessed 15 August 2018).
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Order "The medium-term plan of the Government's priority actions by 2020", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80> (Accessed 22 July 2018).
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), "The Customs Code of Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (Accessed 23 July 2018).
4. The Accounting Chamber of Ukraine (2017), Resolution "On the results of the audit of the effectiveness of the authorities of the State fiscal service of Ukraine in the field of state customs and the fight against offenses during the application of customs legislation", available at: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16751938/R_RP_12-3_2017.pdf?subportal=main (Accessed 11 August 2018).
5. The State Statistics Service of Ukraine (2017), "Statistical Yearbook of Ukraine for 2016", available at: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm (Accessed 11 August 2018).
6. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2018) "Economic statistics / Foreign economic activity", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (Accessed 15 August 2018).
7. The official site of State Fiscal Service of Ukraine (2018), "Report of the State Fiscal Service of Ukraine for 2017", available at: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/237691.html> (Accessed 13 August 2018).
8. On the Internal and External Situation of Ukraine in 2017 (2017), Analytical report to the annual message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine, K.: NISD, 928 p.
9. Pashko, P.V. (2009), Customs safety (theory, methodology and practical recommendations) / Monohrafiia. Odessa: AT "PLASKE", 628 p.
10. Osadcha, N. V. (2012), The process of securing the customs interest // Upravlinnia ekonomikoju: teoriia ta praktyka, pp. 128—150, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ue_2012_2012_10 (Accessed 23 July 2018).
11. The official site of World economic forum (2016), "The Global Enabling Trade Report 2016", available at: <http://reports.weforum.org/global-enabling-trade-report-2016/economy-profiles/#economy=UKR> (Accessed 22 July 2018).

Стаття надійшла до редакції 20.08.2018 р.